

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Дзьоба В.Б.

Національний університет «Львівська політехніка»

В статті розглянуто поняття оцінки системи внутрішнього контролю. Досліджено методики оцінки ефективності контролю різних дослідників. Визначені кількісні та якісні показники ефективності системи внутрішнього контролю.

Ключові слова: контроль, ефективність, кількісні показники, якісні показники.

Актуальність теми і постановка проблеми. Сучасні умови функціонування промислових підприємств висувають вимоги удосконалювати процеси управління, і перш за все, його функції: При цьому слід особливо відзначити, що їх узагальненням, інформаційною базою для проведення аналізу та прийняття управлінських рішень є функція контролю.

Ефективний контроль, забезпечуючи менеджерів якісною інформаційною базою, сприяє досягненню ефективного результату управлінської діяльності. Контроль орієнтований на забезпечення основних показників ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах – своєчасна адаптація систем виробництва і управління до постійно мінливого зовнішнього середовища і, як наслідок, забезпечення конкурентоспроможності. Контроль покликаний забезпечити максимально ефективне використання як фінансових, так і інших видів ресурсів організації. Контроль сприяє реалізації економічної політики, виробленої керівництвом, дозволяє систематизувати фінансові та інформаційні потоки, озброїти управлінський персонал реальним баченням процесів, що відбуваються в організації для прийняття оптимальних управлінських рішень. Стан контролю на підприємствах свідчить, що чинна система контролю не відповідає вимогам підвищення ефективності управління виробництвом.

Сучасні способи оцінки ефективності системи контролю засновані на застосуванні загальних аудиторських процедур, передбачених міжнародними стандартами. Багатьма науковцями ґрунтовно розглянуто показники ефективності державного фінансового контролю. Однак методики оцінки системи внутрішнього контролю суб'єктів господарювання розглянуті не так широко і потребують додаткового вивчення. Широке трактування цілей і завдань внутрішнього контролю підприємств, велика різноманітність існуючих форм організації служби внутрішнього контролю обумовлюють складність розробки оптимальних показників оцінки ефективності роботи системи внутрішнього контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Значний внесок в дослідження в області побудови систем контролю внесли відомі закордонні вчені: Е.А. Арені, К. Друрі, Дж.К. Лоббек, Е. Майер, Р. Монтгомері, Дж. Рис, Ж. Рішар, А. Франчеко, Д. Лорш, Дж. Ернот, У.Дж. Хант, А.А. Томпсон, А.Д. Стрикленд, Дж.К. Робертсон. Серед праць вітчизняних авторів можна виділити праці присвячені контр-

олію С.Ф. Голова, Ф.Ф. Бутинця, Р.Л. Хом'яка, О.С. Кузьміна, М.С. Пушкаря, Є.М. Романіва, О.А. Євтушевської, В.Ф. Максимової, С.В. Бардаш, Т.С. Осадчої та ін. Дослідження наукових праць показало, що в міжнародних професійних стандартах внутрішнього аудиту не розкрито методику визначення ефективності системи внутрішнього контролю, а більшість авторів виділяють в своїх роботах дві категорії показників, за допомогою яких оцінюється ефективність служби внутрішнього контролю: кількісні і якісні. Щодо кількісних показників то вони являють собою числові дані, у тому числі виражені через коефіцієнти, що характеризують конкретні процеси або події, які відбуваються в системі внутрішнього контролю. Кількісні оцінки ґрунтуються на економічно-математичних розрахунках, пов'язаних з дослідженням відносних або усереднених величин [3]. Визначення якісних показників є більш складним завданням, оскільки передбачає використання експертної оцінки. Вважається, що якісні показники визначаються через логічну оцінку змін у системі контролю, яка реалізується шляхом аналітичного узагальнення результатів контрольних впливів з позицій зниження різного роду ризиків підприємства [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питання оцінки ефективності контролю порушувалися вченими в основному лише фрагментарно в рамках бухгалтерського та управлінського обліку, аудиту, фінансово-менеджменту. Незважаючи на очевидну потребу в і значимість дослідження проблем контролю, цій темі до теперішнього часу приділялася явно недостатньо уваги.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Недостатня розробленість багатьох теоретичних питань оцінки ефективності контролю, практична необхідність їх вирішення і визначають актуальність даної проблеми, що й зумовило вибір теми статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасних умовах зростає зацікавленість власників і керівництва господарюючих суб'єктів в ефективному і надійному функціонуванні внутрішнього контролю. Система внутрішнього контролю – це сукупність організаційних заходів, методик і процедур, які використовуються керівництвом економічного суб'єкта для впорядкованого і ефективного ведення господарської діяльності, забезпечення збереження активів, запобігання спотворення інформації. Широка

інтерпретація цілей і завдань контрольної функції управління, велика різноманітність існуючих форм організації служби внутрішнього контролю на практиці визначає складність розробки оптимальної структури критеріїв оцінки функціонування системи внутрішнього контролю. На основі аналізу досліджень [1-6] запропоновано наступні показники кількісної оцінки ефективності внутрішнього контролю (рис. 1).

На основі аналізу досліджень [1-6] запропоновано наступні якісні показники оцінки ефективності системи внутрішнього контролю зображені на рис. 2.

Якісна оцінка ефективності передбачає використання експертних думок сторін, зацікавлених в роботі служби внутрішнього контролю. Експертами можуть бути представники власни-

ка господарюючого суб'єкта, внутрішні аудитори, зовнішні аудитори, менеджери вищої ланки. Бальна шкала оцінок може виглядати наступним чином:

3 бали – система внутрішнього контролю присутня у всіх процесах та підрозділах підприємства;
2 бали – контроль присутній, але не є системним та не охоплює все підприємство;
1 бал – якість роботи за певними вимогами не відповідає потребам.

Для виключення суб'єктивності оцінки необхідно чітко сформулювати питання, на які повинні відповісти експерти. Варіанти питань по якісній оцінці елементів системи внутрішнього контролю представлені в таблиці 1.

На основі відповідей експертів на запитання проводиться оцінка ефективності системи внутрішнього контролю. Оцінка експерта визначається як середньоарифметичне значення оцінок з усіх питань за такою формулою:

$$O = B/K, \quad (1)$$

де: O – оцінка експерта;
B – сума балів по всім питанням;
K – кількість питань.

У тому випадку, якщо оцінка знаходиться в діапазоні від 2 до 3 балів, то роботу служби внутрішнього контролю можна вважати ефективною. Якщо оцінка знаходиться в діапазоні від 1 до 2 балів, то робота служби внутрішнього контролю є неефективною.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного дослідження доповнена і уточнена класифікація кількісних і якісних показників оцінки ефективності системи внутрішнього контролю, що дозволить застосовувати систематизований підхід до оцінки ефективності системи внутрішнього контролю суб'єктів господарювання.

Рис. 1. Кількісні показники оцінки ефективності системи внутрішнього контролю

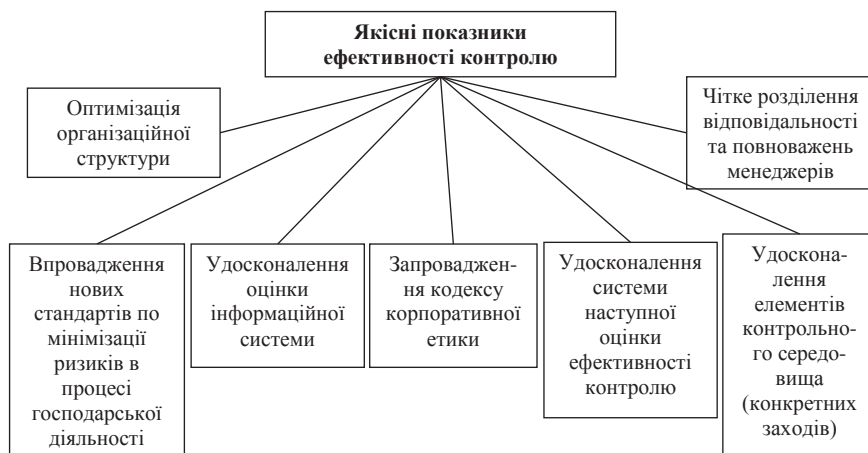

Рис. 2. Показники якісної оцінки ефективності внутрішнього контролю

Таблиця 1

Модель експертної оцінки системи внутрішнього контролю

Питання	Варіанти відповідей		
	3	2	1
1. Чи відповідає організаційна структура потребам підприємства?	Так	Так, проте не у всіх підрозділах	Відсутня, або не відповідає потребам
2. Чи існують корпоративні стандарти для виявлення потенційних «слабких» місць підприємства?	Так	Так, проте не у всіх підрозділах	Відсутні, або існують без регулярного перегляду і модернізації
3. Чи забезпечені інформаційні системи технічними засобами	Так	Так, проте не у всіх підрозділах	Ні, або забезпечені суто для «галочки» без регулярної модернізації
4. Розроблені стандарти внутрішнього контролю?	Так	Так, проте не у всіх підрозділах	Відсутні, або не оновлюються залежно від вимог внутрішнього і зовнішнього середовища
5. Чи проводиться регулярних аудиторських процедур і заходів?	Так	Так, проте не у всіх підрозділах	Ні, або проводиться на нерегулярній основі

Список літератури:

1. Виговська Н.Г. Розробка критеріїв та показників ефективності господарського контролю / Н.Г. Виговська // Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ. – 2007. – № 2(40). – С. 15-24.
2. Гулай І.О. Теоретичні аспекти оцінки ефективності системи фінансового контролю на підприємстві / І.О. Гулай // Інноваційна економіка. – 2013. – № 8. – С. 120-125.
3. Євтушевська О.А. Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю підприємств водного транспорту / О.А. Євтушевська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 3. – С. 214-221.
4. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку: [монографія] / В.Ф. Максимова. – К.: АВРІО, 2005. – 264 с.
5. Романів С.М., Хом'як Р.Л. та ін. Контроль і ревізія. Навчальний посібник. Нормативно-практичні матеріали. – 2-е вид., перероб. і доп. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інституту післядипломної освіти), «Інтелект-Захід», 2002. – 320 с.
6. Кукурудз О. Оцінка ефективності державного фінансового контролю / О. Кукурудз // Вісник КНТЕУ. – 2006. – № 2. – С. 63-66.

Дзьоба В.Б.

Національний університет «Львовская политехника»

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ**Аннотация**

В статье рассмотрены понятия оценки системы внутреннего контроля. Исследована методика оценки эффективности контроля различных исследователей. Определены количественные и качественные показатели эффективности системы внутреннего контроля.

Ключевые слова: контроль, эффективность, количественные показатели, качественные показатели.

Dzoba V.B.

Lviv Polytechnic National University

IMPROVEMENT OF THE METHOD OF EVALUATING THE EFFICIENCY OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM**Summary**

The article deals with the concepts of evaluation of the internal control system. The methods of assessing the effectiveness of control of various researchers are studied. Quantitative and qualitative indicators of the effectiveness of the internal control system have been determined.

Keywords: control, efficiency, quantitative indicators, qualitative indicators.